

ПРАБЛЕМЫ ТЭОРЫІ КРЫНІЦ БЕЛАРУСКАГА ПРАВА

У артыкуле даследуюцца актуальныя праблемы тэорыі крыніц беларускага права, у прыватнасці пытанні азначэння паняцця, класіфікацыі і нарматыўнага замацавання сістэмы крыніц нацыянальнага права. Прапануюцца стварэнне мадэляў традыцыйных крыніц права і вызначэнне прававой прыроды нетыповых і мадыфікаваных крыніц беларускага права. Разглядаюцца праблемы развіцця крыніц права і распрацоўкі нацыянальнай дактрыны сістэматызацыі крыніц права і г. д.

This article examines the current problems of the theory of sources of law, in particular issues of defining, classifying and consolidating the regulatory system of the sources of national law. Proposed creation of models of traditional sources of law and the definition of the legal nature of atypical and modified sources of the belarussian law. The problems of the development of sources of law and the development of national doctrine of systematization of the sources of law, etc.

Ключавыя словы: крыніцы права, нацыянальнае права, сістэматызацыя крыніц права, нарматыўны прававы акт, сістэма права, мадыфікаваныя крыніцы права.

Keywords: sources of law, national law, systematization of the sources of law, normative legal act, legal system, modified sources of the law.

Уводзіны. Праблемы крыніц права набываюць асабліваю актуальнасць ва ўмовах пабудовы суверэннай краіны пры фарміраванні яе адметнай прававой сістэмы. Навуковая і практычная значнасць дадзенай праблематыкі дае падставы для высновы аб фарміраванні ў межах агульнай тэорыі права адносна самастойнай тэорыі крыніц пазітыўнага права [1, с. 3], якая дазваляе ў катэгорыях і паняццях выкладзі прыроду крыніц права, вызначыць месца навуковых высноў і палажэнняў аб крыніцах права ў сістэме агульнатэарэтычных ведаў аб праве, акрэсліць праблемы, з якімі сутыкаецца сістэма дзеючага права, вызначыць шляхі і спосабы іх тэарэтычнага асэнсавання, а таксама заканадаўчага вырашэння.

Асобныя аспекты тэорыі крыніц нацыянальнага права даследаваны глыбока і ўсебакова, але разам з тым існуюць тэарэтычныя і практычныя праблемы, якія патрабуюць больш пільнага аналізу і дадатковых даследаванняў. Актуальнымі на сёння застаюцца праблемы: а) азначэння паняцця, класіфікацыі і нарматыўнага замацавання сістэмы крыніц нацыянальнага права; б) стварэння мадэляў традыцыйных і вызначэння прававой прыроды нетыповых і мадыфікаваных крыніц беларускага права; в) развіцця крыніц права і распрацоўкі нацыянальнай дактрыны сістэматызацыі крыніц права і г. д. Пры распрацоўцы адзначаных і іншых праблем тэорыі крыніц беларускага права трэба мець на ўвазе, што беларуская юрыдычная навука абапіраецца на заканамернасці нацыянальнага права і павінна забяспечыць развіццё прававой сістэмы і пазітыўнага права Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з характарам эканамічнай, сацыяльнай, палітычнай і ідэалагічнай сістэмы беларускага грамадства.

Асноўная частка. Паняцце крыніц права – адна з вузлавых катэгорый юрыдычнай навукі, без якой не абыходзіцца ніводная нацыянальная прававая дактрына, дактрына міжнароднага права, параўнальнае правазнаўства і даследаванне па гісторыі вучэнняў аб дзяржаве і праве. Вызначыцца са зместам дадзенага паняцця і яго азначэннем асабліва важна ва ўмовах фарміравання якасна новай прававой сістэмы, да ліку якой адносіцца прававая сістэма Рэспублікі Беларусь. Азначэнне паняцця крыніц права – зыходная прыступка ў распрацоўцы паняцця і адметнай тэорыі крыніц права, без якой немагчыма стварэнне нацыянальнай дактрыны права, а без апошняй – развіццё прававой сістэмы грамадства на навуковых падставах. На мой погляд, азначэнне паняцця крыніц права ў якасці *знешніх форм выражэння і замацавання норм права* адпавядае прыродзе беларускага права, заснавана на дактрынальнай традыцыі, у межах якой развіваецца сучасная беларуская юрыдычная навука, знаходзіцца ў рэчышчы азначэння права, якое ўтрымліваецца ў беларускім заканадаўстве. Такое паняцце і азначэнне крыніц права з’яўляецца прыдатным для даследавання працэсаў праватворчасці, рэалізацыі і прымянення права, іншых складовых частак прававой сістэмы Рэспублікі Беларусь.

Канкрэтызацыя і паглыбленне тэарэтычных ведаў аб крыніцах права адбываецца шляхам класіфікацыі знешніх форм існавання дзеючага пазітыўнага права. Здавалася б, што класіфікацыя крыніц права павінна быць вывучана дасканалая, бо юрыдычная навука заўсёды надае метаду класіфікацыі дзяржаўна-прававых рэалій самую пільную ўвагу. Але ў выпадку з класіфікацыяй крыніц права справа выглядае інакш. Па шэрагу прычын, якія звязаны з асаблівасцямі развіцця тэорыі крыніц права ва ўмовах савецкай прававой сістэмы, пытанне аб класіфікацыі крыніц права доўгі час фактычна зводзілася да класіфікацыі аднаго з відаў крыніц права – нарматыўнага прававога акта, і на сёння не існуе добра распрацаванай універсальнай класіфікацыі, г. зн. класіфікацыі па прыкметах і якасцях, якія ўласцівы ўсім відам традыцыйных крыніц права, якая дазволіць вызначыць адметныя рысы асобных відаў і сістэмы крыніц нацыянальнага беларускага права, убачыць у поўным аб’ёме сістэматыку крыніц беларускага права. На фоне ўніверсальнай класіфікацыі, па-першае, найлепшым чынам праяўляюцца адметнасці нацыянальнай сістэмы крыніц права, а па-другое, выяўляюцца характэрныя асаблівасці крыніц права, якія нельга аднесці да традыцыйных. Чым больш універсальных крытэрыяў класіфікацыі

мы ў стане прапанаваць, тым больш аб'ёмнымі і поўнымі будуць нашы веды аб крыніцах права ўвогуле і аб крыніцах нацыянальнага права ў прыватнасці.

У кожнай нацыянальнай прававой сістэме набор традыцыйных крыніц права застаецца практычна нязменным, але іх значнасць, межы выкарыстання, іерархічныя залежнасці паміж імі, падзел на асноўныя і дадатковыя, набор нетрадыцыйных крыніц права могуць істотна мяняцца. Гэта вызначаецца самымі рознымі фактарамі – гістарычнымі ўмовамі фарміравання прававой сістэмы, прававымі традыцыямі, у рэчышчы якіх сфарміравалася прававая сістэма, характарам правасвядомасці і станам прававой культуры народа, узроўнем развіцця юрыдычнай навукі і адукацыі і г. д.

У сучасных умовах самы моцны ўплыў на сістэму крыніц у нацыянальных прававых сістэмах аказвае Асноўны Закон краіны. Канстытуцыя генеруе нарматыўную прававую мадальнасць, вызначае ступень правалегітымнасці нарматыўных актаў усіх узроўняў [2, с. 45]. У большасці сучасных канстытуцый замацоўваюцца элементы функцыянальнага інстытута крыніц права, праз які галоўным чынам

і адбываецца сістэмна-структурнае і функцыянальнае ўздзеянне Асноўнага Закона краіны на нацыянальную сістэму крыніц права і яе ўзаемадзеянне з сістэмай крыніц міжнароднага права. Дадзеная праблематыка тэорыі крыніц беларускага права яшчэ чакае свайго даследчыка.

Асноўныя параметры сістэмы крыніц нацыянальнага права, як правіла, знаходзяць нарматыўнае прававое замацаванне, паўната якога сведчыць аб узроўні развіцця прававой сістэмы грамадства. Зыходным пунктам сістэмы крыніц беларускага права з'яўляецца канстытуцыйнае паняцце нарматыўнага акта, якім абазначаюцца ўсе віды крыніц беларускага права.

Канстытуцыйныя палажэнні і ідэйна-прававыя пачаткі сістэмы крыніц нацыянальнага беларускага права былі канкрэтызаваны ў шэрагу значных нарматыўных прававых актаў, якія з'яўляюцца важнымі вехамі ў развіцці прававой сістэмы грамадства. Найперш можна адзначыць Закон Рэспублікі Беларусь «Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь» [3], які вызначае паняцце і віды нарматыўных прававых актаў Рэспублікі Беларусь, замацоўвае агульны парадак іх падрыхтоўкі, афармлення, прыняцця (выдання), апублікавання, дзеяння, тлумачэння і сістэматызацыі. У 2002 г. была распрацавана і ўведзена ў дзеянне Канцэпцыя ўдасканалення заканадаўства Рэспублікі Беларусь [4], якая з'яўляецца вельмі важным нарматыўным прававым дакументам для развіцця і ўдасканалення прававой сістэмы грамадства і крыніц пазітыўнага права. Надзвычай важна і тое, што на ўзроўні заканадаўчага акта ў нашай краіне былі замацаваны Правілы падрыхтоўкі праектаў нарматыўных прававых актаў [5]. Важнай вехай у развіцці і ўдасканаленні крыніц нацыянальнага права стала электронная версія Звода законаў Рэспублікі Беларусь. У 2012 г. быў здзейснены яшчэ адзін вельмі важны крок у справе ўпарадкавання і ўдасканалення сістэмы крыніц нацыянальнага пазітыўнага права. Дэкрэтам Прэзідэнта краіны [6] быў зацверджаны якаясна новы парадак афіцыйнага апублікавання крыніц беларускага права. Электронная форма афіцыйнага апублікавання на Нацыянальным інтэрнэт-партале прававых актаў Рэспублікі Беларусь была прызнана адзіным спосабам афіцыйнага апублікавання прававых актаў.

Такім чынам, канкрэтызацыя і дэталізацыя канстытуцыйных тэарэтыка-прававых схем і канструкцый аб сістэме крыніц беларускага права ў існуючым заканадаўстве абумовілі стварэнне даволі поўнай нарматыўнай прававой асновы, якая замацоўвае парадак стварэння, развіцця, дзеяння і сістэматызацыі крыніц беларускага права, іншыя аспекты крыніц пазітыўнага права. Далейшае развіццё нарматыўнай прававой асновы сістэмы крыніц дзеючага беларускага пазітыўнага права бачыцца на шляху распрацоўкі і прыняцця зводнага нарматыўнага прававога акта ў форме кодэкса аб крыніцах права (ці пад нейкай іншай назвай). Ва ўмовах пабудовы сацыяльнай і прававой дзяржавы патрэбна на афіцыйным узроўні ажыццявіць як мага поўную фармалізацыю сістэмы і структуры крыніц дзеючага права, замацаваць сувязі субардынацыі, іерархіі і каардынацыі, якія дапускаюцца паміж крыніцамі права, вызначыць каналы, праз якія ў прававую сістэму ўводзяцца новыя нормы права, а таксама механізмы, з дапамогай якіх праводзіцца сістэматызацыя дзеючых крыніц права. Дакладнасць і аднастайнасць у разуменні азначаных і іншых пытанняў – адзіна правільны шлях развіцця прававой сістэмы, які патрабуе ўмацавання законнасці і прававарадку ў сферы стварэння і рэалізацыі права.

Айчынная дактрына крыніц права шмат увагі ўдзяляе даследаванню такіх традыцыйных крыніц права, як нарматыўны прававы акт, прававы прэцэдэнт і прававая дактрына (навука), і менавіта гэтыя крыніцы права, як сведчыць гістарычны вопыт, прыцягваюць увагу шырокага кола навукоўцаў і практыкаў. Разам з тым больш увагі ад даследчыкаў патрабуюць свяшчэннае пісанне, дагавор нарматыўнага зместу і прававы звычай. У беларускай юрыдычнай навуцы адсутнічаюць абагульняючыя працы па гэтых відах крыніц права як у форме навуковых артыкулаў, так і ў форме асобных манаграфій.

Сучасныя даследаванні крыніц права знаходзяцца на этапе, калі патрэбен пераход ад эмпірычных даследаванняў асобных відаў крыніц права да распрацоўкі ўніверсальных мадэляў традыцыйных

крыніц права. Адносна нарматыўных прававых актаў такую задачу можна лічыць практычна вырашанай, бо ўніверсальныя прыкметы (крытэрыі) гэтага віду крыніц права даследаваны найбольш глыбока і дасканала. Вядуцца інтэнсіўныя пошукі ўніверсальнай мадэлі прававога прэцэдэнта і прававой дактрыны, шэрагу іншых крыніц права. Праз даследаванне ўніверсальных прыкмет традыцыйных крыніц права ляжыць самы эфектыўны шлях да распрацоўкі нацыянальнай мадэлі той ці іншай традыцыйнай крыніцы права. Нацыянальная мадэль традыцыйных крыніц права ўлічвае адметнасці прававой сістэмы грамадства і дзеючую сістэму крыніц пазітыўнага права. Разам з тым яна дазваляе развіваць і ўдасканальваць сістэму крыніц нацыянальнага права з улікам вопыту функцыяніравання асобных відаў крыніц права ў іншых тыпах і відах прававых сістэм.

Развіццё сістэмы крыніц права Рэспублікі Беларусь патрабуе асэнсавання прававой прыроды нетрадыцыйных крыніц права, сярод якіх важнае месца займаюць нетыповыя і мадыфікаваныя крыніцы права.

Да нетыповых крыніц права Рэспублікі Беларусь адносяцца Дырэктывы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, якія з'яўляюцца легальнай формай і важным сродкам рэалізацыі паўнамоцтваў кіраўніка дзяржавы ва ўмовах прававой і сацыяльнай дзяржавы. З'яўленне ў беларускай прававой сістэме яасна новага віду крыніц права было абумоўлена неабходнасцю ў дадатковых прававых формах, праз якія можна было б не толькі вызначаць асноўныя накірункі ўнутранай і знешняй палітыкі дзяржавы на канкрэтным гістарычным этапе яе развіцця, але і ажыццяўляць іх дэталізацыю і канкрэтызацыю ў пэўных сферах грамадскіх адносін. Дырэктывы кіраўніка дзяржавы дазваляюць імгненна рэагаваць на ўзнікшыя праблемы ў жыцці грамадства і дзяржавы. Дырэктывы Прэзідэнта краіны нельга адносіць да ўказаў праграмнага характару. Яны не ўкладваюцца ў схему традыцыйных крыніц права, маюць спецыфічны змест і займаюць асобнае месца ў сістэме крыніц права.

У склад мадыфікаваных крыніц права Рэспублікі Беларусь уваходзяць акты вышэйшых судовых інстанцый Рэспублікі Беларусь – заключэнні Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі Беларусь, пастановы Пленумаў Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь, Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі Беларусь. Унікальнасць і непаўторнасць актаў Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі Беларусь абумоўліваюцца палітыка-прававой прыродай органа канстытуцыйнай юстыцыі Беларусі і тымі яго функцыямі, якія ён выконвае ў сістэме падзелу ўлады. З дапамогай заключэнняў Канстытуцыйнага Суда забяспечваецца сістэмнасць і іерархічнасць крыніц беларускага права, законнасць у сферы праватворчасці і правапрымянення, сістэма крыніц права падтрымліваецца ў «працоўным стане», забяспечваецца сістэмнасць і ўзаемаўзгодненасць усіх крыніц дзеючага права. З дапамогай пастаноў Пленумаў Вярхоўнага Суда і Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі Беларусь адбываецца адаптацыя (прыстасаванне) як асноўных, так і дадатковых крыніц права да рэальнасцей грамадскага жыцця. Іх можна называць мадыфікаванымі крыніцамі права.

Патрабуюцца агульнатэарэтычныя абагульненні аб тым, якія крыніцы права можна лічыць нетыповымі і мадыфікаванымі, якія прычыны прыводзяць да ўзнікнення ў прававых сістэмах нетыповых і мадыфікаваных крыніц права, чым адрозніваюцца паміж сабой нетыповыя і мадыфікаваныя крыніцы права, якое месца яны займаюць у сістэме крыніц права, якая іх роля ў развіцці прававой сістэмы грамадства і г. д.

Увогуле, працэсы дзеяння, эвалюцыі і развіцця сістэмы крыніц права даследаваны слаба, можна сказаць, што такая праблема ў якасці самастойнага агульнатэарэтычнага накірунка тэорыі крыніц права не ставілася і не вырашалася. Зразумела, дзеянне права і яго крыніц не зводзіцца да дзеяння нарматыўных прававых актаў, таму што ў гэтым відзе крыніц права замацоўваецца дзеянне толькі часткі прававога поля, замацаванне ж усяго аб'ёму прававога поля ажыццяўляецца праз сістэму крыніц права, якія ўласцівы нацыянальнай прававой сістэме, а таксама праз іншыя формы існавання права.

Развіццё крыніц права – працэс шматгранны, ён уключае самыя розныя змены ў іх сістэме. На фарміраванне і развіццё беларускага права і прававой сістэмы грамадства моцны ўплыў аказала канцэпцыя ўдасканалення заканадаўства Рэспублікі Беларусь. Яна з'яўляецца прыкладам выкарыстання навукі ў якасці крыніцы дзеючага пазітыўнага права, а таксама спецыфічнай формай існавання прынцыпу навуковасці, які звернуты да ўсёй сістэмы крыніц дзеючага пазітыўнага права. Больш таго, канцэпцыя ўдасканалення заканадаўства Рэспублікі Беларусь выкарыстоўваецца ў якасці ўзору пры развіцці прававых сістэм дзяржаў СНД. Канцэпцыя ўдасканалення заканадаўства Рэспублікі Беларусь – неабходны элемент у сістэме планавання развіцця беларускага права і заканадаўства побач з планами і праграмамі развіцця заканадаўства. Планы і праграмы развіцця і ўдасканалення заканадаўства не падмяняюць Канцэпцыю, а Канцэпцыя не можа і не павінна замяніць планы і праграмы развіцця і ўдасканалення заканадаўства. Патрабуюцца даследаванні прававой прыроды канцэпцыі ўдасканалення заканадаўства Рэспублікі Беларусь, неабходна вызначыць магчымасці яе трансфармацыі ў канцэпцыю развіцця сістэмы крыніц беларускага права, акрэсліць шляхі такой трансфармацыі.

Асобная ўвага павінна быць удзелена даследаванню сістэмна-структурных і функцыянальных сувязяў паміж крыніцамі права, бо менавіта праз іх ажыццяўляецца развіццё сістэмы крыніц права.

Галоўныя тыпы і віды сувязяў і залежнасцей у сістэме крыніц беларускага права замацаваны ў Асноўным Законе краіны, іх канкрэтызацыя і дэталізацыя праведзены ў Законе Рэспублікі Беларусь «Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь», у кодэксах і асноватворчых законах, у якіх фармулююцца адпаведныя палажэнні асобных галін права і заканадаўства. Праўда, нарматыўна замацаваны былі сувязі супарадкавання пераважна ў сістэме нарматыўных прававых актаў і залежнасці паміж сістэмай крыніц нацыянальнага і міжнароднага права ў Законе Рэспублікі Беларусь «Аб міжнародных дагаворах Рэспублікі Беларусь» [7]. Паміж крыніцамі ўнутрынацыянальнага і міжнароднага права складаюцца сувязі каардынацыі, узаемазалежнасці і ўзаемаўплыву. Сувязі іерархіі паміж крыніцамі права пераважаюць ва ўнутрынацыянальнай сістэме права. Паміж крыніцамі права, якія ўласцівы сістэме міжнароднага права, найбольш распаўсюджанымі з'яўляюцца сувязі субардынацыі.

Рэспубліка Беларусь прызнае прыярытэт агульнапрызнаных прынцыпаў міжнароднага права і забяспечвае адпаведнасць ім заканадаўства Рэспублікі Беларусь. Нормы права, якія ўтрымліваюцца ў міжнародных дагаворах Рэспублікі Беларусь, маюць юрыдычную сілу таго нарматыўнага акта, якім дадзена згода Рэспублікі Беларусь на абавязковасць для яе адпаведнага міжнароднага дагавора. Аналагічна можна вызначыць юрыдычную сілу і месца ў іерархіі крыніц права ўнутрыдзяржаўных дагавораў нарматыўнага зместу. Юрыдычная сіла нарматыўных прававых актаў з'яўляецца «нарматыўным каркасам», да якога «прывязваецца» такая крыніца права, як дагавор нарматыўнага зместу (міжнародны і ўнутрыдзяржаўны). Патрабуецца далейшае даследаванне юрыдычна значных сувязяў паміж усімі афіцыйна прызнанымі відамі крыніц права.

Сістэматызацыя нарматыўных актаў – адна з заканамернасцяў развіцця і функцыянавання сістэмы крыніц права, якая скіравана на ўпарадкаванне і ўдасканаленне дзеючага пазітыўнага права і суправоджаецца зменамі як у змесце, так і ў форме крыніц права. Шляхам сістэматызацыі ліквідуюцца недахопы ў сістэме дзеючага пазітыўнага права, стабілізуецца прававая сістэма дзяржавы, забяспечваецца ўзаемаўзгодненасць крыніц права, скарачаецца іх колькасць і змяняецца аб'ём нарматыўнага прававога рэгулявання, ліквідуюцца супярэчнасці і прабелы ў прававым рэгуляванні грамадскіх адносін. У сучасных прававых сістэмах сістэматызацыя крыніц права не можа быць у поўнай меры рэалізавана без стварэння класіфікатараў прававых актаў. Класіфікатар прававых актаў з'яўляецца неабходнай перадумовай сістэматыкі нарматыўных актаў, распрацоўкі доўгатэрміновых праграм і штогадовых планаў падрыхтоўкі праектаў нарматыўных актаў, навукова абгрунтаванай палітыкі ў сферы права. Адзіны прававы класіфікатар Рэспублікі Беларусь ва ўмовах стварэння дзяржаўнай сістэмы прававой інфармацыі павінен быць трансфармаваны ва ўніверсальны прававы класіфікатар дзеля таго, каб адзінай схемай (структурай) можна было ахапіць не толькі ўвесь аб'ём нарматыўнай часткі прававой сістэмы грамадства, усе віды крыніц пазітыўнага права, але і ўсе формы існавання права. Такім чынам, паняцце сістэматызацыі непазбежна пашырае свой змест і ўключае ўсе спосабы, механізмы і прыёмы, з дапамогай якіх упарадкоўваюцца не толькі нарматыўныя прававыя акты, але і іншыя віды крыніц права. У гэтых умовах тэорыя сістэматызацыі заканадаўства аказваецца прыватным выпадкам тэорыі сістэматызацыі пазітыўнага права і сістэмы крыніц права.

Правая сістэма Беларусі складаецца паступова і развіваецца пад рашаючым уздзеяннем імператываў нацыянальнага характару, а актыўнае ўздзеянне дзяржавы на прававую сістэму заканамерна прыводзіць да таго, што ў беларускай прававой сістэме фарміруецца значная па аб'ёму нарматыўная частка, якая складаецца ў асноўным з сістэмы нарматыўных прававых актаў беларускай дзяржавы. Такім чынам, прававая сістэма Рэспублікі Беларусь падпарадкоўваецца ў сваім развіцці найбольш агульным заканамернасцям развіцця прававых сістэм і ў той жа самы час яна мае непаўторныя асаблівасці. Трэба акрэсліць сістэмныя каардынаты беларускай прававой сістэмы дзеля таго, каб вызначыць асноўныя накірункі яе развіцця і ўдасканалення ва ўмовах інтэграцыі прававых сістэм. Найлепшым чынам гэта можна зрабіць на шляху тыпалогіі прававых сістэм, якая ажыццяўляецца ў залежнасці ад класіфікацыі крыніц права.

Вядома, што існуюць самыя розныя тыпалагічныя схемы прававых сістэм, кожная з якіх вырашае пэўныя навуковыя і практычныя пытанні. На мой погляд, найлепшым чынам тыпалагічныя параметры нацыянальнай беларускай прававой сістэмы можна вызначыць праз тыпалогію крыніц права. Пры такім падыходзе найперш выдзяляюцца тры тыпы прававых сем'яў праз формы існавання права – прававыя адносіны, прававую свядомасць і пазітыўнае права. Затым гэтыя тыпы прававой сістэмы класіфікуюцца (падзяляюцца) на шэсць відаў у залежнасці ад дамінавання ў нацыянальных прававых сем'ях пэўнага віду крыніц права – прававога звычая, прававога прэцэдэнта, дагавора нарматыўнага зместу, дактрыны (навукі), свяшчэннага пісання і нарматыўнага прававога акта. Зразумела, што беларуская прававая сістэма павінна быць аднесена да таго віда прававых сістэм, у якім галоўнай крыніцай права з'яўляецца нарматыўны прававы акт, а яе асаблівасці ў гэтых варунках вызначаюцца значнасцю і вагой дадзенай крыніцы права, яе ўзаемаадносін з іншымі крыніцамі нацыянальнага права, а таксама адметнымі механізмамі ўзаемазалежнасцяў паміж нацыянальным і міжнародным

правам. Важна, што ўсе гэтыя асаблівасці нашай нацыянальнай прававой сістэмы маюць не нейкі абстрактна аксіялагічны характар, а знаходзяць сваё замацаванне ў Асноўным Законе краіны і іншых нарматыўных прававых актах.

Аналіз тэксту Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і ўвогуле нарматыўнай асновы дзеючай сістэмы крыніц нацыянальнага беларускага права дазваляе зрабіць выснову аб тым, што прававая сістэма Рэспублікі Беларусь – новая прававая рэальнасць на прававой карце Еўропы. Яна сфарміравалася пасля распаду савецкай прававой сістэмы і наслідавала многія яе рысы, у прыватнасці істотную ролю дзяржаўнай улады ў стварэнні крыніц права. Моцны ўплыў на фарміраванне нацыянальнай сістэмы крыніц права Рэспублікі Беларусь аказалі традыцыі рамана-германскай прававой сістэмы. Па многіх параметрах сістэма крыніц сучаснага беларускага права адпавядае той мадэлі, якая склалася на еўрапейскім кантыненте і для якой характэрна: а) вядучая роля нарматыўнага прававога акта ў сістэме крыніц права; б) вяршэнства закона сярод крыніц права; в) перыядычная кадыфікацыя крыніц права; г) наяўнасць спецыяльнага органа, які забяспечвае адпаведнасць крыніц права Асноўнаму Закону дзяржавы, і г. д.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Сільчанка М. У.* Тэорыя крыніц беларускага права. – Гродна : ГрДУ, 2012.
2. *Чернобель Г. Т.* Закон и его нормативно-правовые модулы // Журнал российского права. – 2011. – № 12. – С. 45–55.
3. О нормативных правовых актах Республики Беларусь : Закон Республики Беларусь от 10 января 2000 г. № 361-3 // Нацыянальны рэестр прававых актаў Рэспублікі Беларусь. – 2005. – № 179. – 2/1152.
4. Концепция совершенствования законодательства Республики Беларусь : утверждена Указом Президента Республики Беларусь от 10 апр. 2002 г. № 205 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2002. – № 46. – 1/3636.
5. Правила подготовки проектов нормативных правовых актов : утверждены Указом Президента Республики Беларусь от 11 августа 2003 г. № 359 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2003. – № 92. – 1/4856.
6. О некоторых вопросах опубликования и вступления в силу правовых актов Республики Беларусь : Декрет Президента Республики Беларусь от 24 февр. 2012 г. № 3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2012. – № 26. – 1/13351.
7. О международных договорах Республики Беларусь : Закон Республики Беларусь от 23 июля 2008 г. № 421-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2008. – № 184. – 2/1518.

Поступила в редакцию 06.09.2012.

УДК 34(476)(091)(072)